

1867 The Minnesota woman – fra Selbu

Hun satt foran huset og så utover Selbusjøen. Hun så over mot Selbustrand og mot Svinåsbakkan hvor hun ble født og bodde sine første leveår. Minnene strømmet på. Hun flyttet blikket oppover og litt utover. Der oppe hadde hun vandret mye. Sist høst hadde de rodd over Selbusjøen, tatt seg oppover til en voll for å plukke bær på et kjent sted hvor det var store mengder. Her overnattet de. Det ble så som så med bærplukkingen, tankene forstyrret, gjorde henne litt usikker. Diskusjonen om å utvandre til Amerika tynget henne. Brevene forvirret. Det var så mye hun ikke skjønnte. Hvorfor hadde de kriget i flere år der borte? Var det virkelig så mye bedre i Amerika? Forsøkte brevene å fortelle noe mellom linjene? Både hun og mannen var over sin beste alder, ja, de kunne vel betraktes som «gamle». Hun hadde gått fra de andre, ville til topps en siste gang for å se sitt vakre Selbu. Langt å gå var det, men opp skulle hun. En stund senere sto hun på toppen av Vennafjellet (Baklifjellet) kjente på vinden, lyttet og sugde til seg synsinntrykkene. Fremover så hun Amerika på andre siden av Trondheimsfjorden, og bak seg lå selve diamanten og skinte da hun snudde seg. Hun hevet blikket, så de mektige fjellene innover mot Sverige. På den politiske himmelen så hun urolige skyer. Det knirket i unionen, ble det sagt. Det var dårlig forhold mellom de to regjeringer, men Karl 15 hadde vært på manøver på Stjørdal og oppmuntret. Det ble sagt at det ble småprins ut av det. Hun smilte litt for seg selv ved tanken. Selbusjøen blinket til henne. Det vakreste synet i verden. Hun kunne da ikke forlate Selbu!

Beret var usikker på om amerikabrevene fortalte sannheten

Slik møter vi Beret Olsdatter Hårstad en vakker vårdag i 1867 utenfor huset på Øvre Håggåbakken, en liten plass under Hårstad beliggende der hvor Gimle samfunnshus er i dag på Bell i Mebonden, Selbu. Beret ble født på Svinåsbakkan (Solbakken 24/9) på Selbustrand 18. februar 1810, og het altså Beret Olsdatter Svinåsbakk. Den 24. mai 1831 gifter hun seg i Selbu kirke med Jon Haldorsen Hårstadbakken, under Øvre Hårstad. De overtar etter hvert Øvre Håggåbakken og får ti barn. Den 2. mai 1867 emigrerer de til Amerika under navnet

Haarstad. I Amerika blir Jon hetende John Haldorson, mens Beret tar navnet Hagebak. Beret ble kalt og stavet som Beret i familien, mens det på gravsteinen står Berret, samt feil fødselsdato ifølge tippoldebarn Floie Marie Vane. I skipspapirene er Beret skrevet som Berith. At Beret tok navnet Hagebak skal visstnok skyldes hennes lengsel etter Selbu og gården de forlot, som i sin tur ble amerikanisert til Hagebak. John var ikke så begeistret for navnet Hagebak, og ville absolutt ikke bruke det. Slekt i Amerika mener at John ble gravlagt et sted på farmen da han døde i 1885. Etter et par generasjoner var det ingen som visste hvor grava var. Men så i 2001 oppdaget en slektsforsker hans umerkede grav på Borgund kirkegård, kun tre meter fra graven til Beret. Det viste seg at John ble flyttet til kirkegården da nykirka ble bygd. Mange i slekta, blant annet alle hans tippoldebarn, gikk sammen og bekostet en flott gravstein. På den står følgende: *John Haldorson*, og i parentes (*Hagebak*). Så til slutt «tok han» navnet Hagebak likevel, skjønt med svært liten påvirkning må en vel tro.

9. juni 2018 på Svinåsbakken hvor Beret ble født og vokste opp
F.v: Guri Fuglem (kilde), Annabelle Hagebak, Haakon Hagebak (fra Amerika) og Gustav Bjarne Fossum (eier av plassen)

Hva er så spesielt med denne Beret Olsdatter Hagebak? Trolig var ikke livet så mye annerledes enn for mange andre. Rett nok var de «gamle» da de tok sitt valg om å emigrere, men det i seg selv gjør dem ikke spesielle, skjønt litt, da de som emigrerte i høy alder vanligvis hadde noen å komme til, bo hos og få en sikker alderdom, vanligvis hos sine barn. Men det hadde ikke Beret og John. De dro over og ble nybyggere. Det er en stor prestasjon.

Det kjente bildet: Beret foran sitt sodhouse

Årsaken til at Beret Olsdatter Hagebak er så kjent, er et tilfeldig bilde tatt av henne sittende utenfor sitt «sodhouse» (jordhytte). Bildet er tatt av Hugh Chalmers, og må karakteriseres som et blinkskudd. Et utrolig flott og talende bilde. Det henger vel på de fleste museer og utstillinger i Amerika som skildrer utvandringen fra Norge til Amerika. Det har på et vis blitt selve symbolet på immigrasjonen på prærien. Bildet har etter hvert blitt så kjent at folk lurar på hvem denne personen på bildet er. Derfor disse linjer.

Det har selvsagt vært skrevet side opp og side ned, som skal forklare årsakene til emigrasjonen fra Norge til Amerika, om de såkalte push- og pullfaktorene. Se *Stjørdalens krønike*, bind 11, side 37. En kan selvsagt spekulere i hvorfor John og Beret tok sitt valg om å utvandre og starte på bar bakke igjen i så høy alder. De hadde ingen foran seg i løypa. Så hvorfor forlot de det sikre, inn i det usikre og frivillig belastet seg med et utrolig og mest umenneskelig slit? Min teori er at de, som så mange, mange andre – ble et offer for en faktor som dessverre er underrapportert, nemlig misforholdet mellom kanselliet og folket. Dette har skjedd omtrent hvert århundre, og vi er der også i våre dager. Avmakten, skille mellom folket og det offentlige. Et system som lett avler maktmennesker, de som skal tjene blir de som bestemmer alt. Folket blir bundet på hender og føtter. Fra Amerika kom vinden med lyd av frihet og eiendomsrett. Ønske og trangen overvinnes til slutt alle farer og tanker om evig slit. Friheten og eiendomsretten er den største drivkraften i et menneske. Slik var det også trolig for Beret og John, selv om nok Beret ofte satt på den lille steinen foran sitt «sodhouse» og trolig angret seg og ønsket seg tilbake til Selbu. Det var nok svært mange av utvandrerkvinnene som gikk opp på den nærmeste haugen ute på prærien og «så hjem til Norge». Beret lyttet mye til vinden som kom med sine meldinger. Følg med så skal du få vite hvordan.

Beret Olsdatter Hagebak som til høyre her røker pipe utenfor sitt sodhouse.

Da Beret og John steg om bord i Neptunus, et seilskip som skulle ta dem fra Trondheim til Quebec, Canada, var de ikke de eneste fra Selbu. Hele 87 om bord var fra Selbu. Det i seg selv kan vel tyde på at Beret og John ikke var helt alene om sin avgjørelse om å emigrere, men godt hjulpet gjennom en form for suggesjon. I alt var det et crew på 17 og 347

passasjerer, som ankom Quebec den 19. juni 1867 etter sju uker på storhavet, under ledelse av kaptein Herman Ludvigsen. For øvrig sank Neptunus i Atlanteren i 1879. Så var det nedover på The Great Lakes til Chicago og så oppover Mississippi til Red Wing og Minneapolis. Familien fra Selbu slo seg ned i nærheten av Minneapolis de fem første årene for å spare opp penger slik at de kunne kjøpe seg et oksespann, en vogn og noen møbler. Så dro de vestover. En såkalt etappeutvandring.

The Homestead Act fra 1862 hadde lokket med 160 acres (640 dekar) under forutsetning av at de bodde minst fem år på eiendommen. Etter en strabasøs og langsom ferd kom de frem til Cerro Gordon Twp i Lac qui Parle County, omkring 6-7 miles (10 km) øst av Madison (lutefiskens hovedstat), som ligger 140 miles (22 norske mil) vest av Minneapolis. Året var nå 1872 og de hadde blitt fem år eldre. Men det var kun å brette opp armene og ta fatt på byggingen av et sodhouse. Hvordan et slikt hus er bygd opp og virket, lar vi ligge nå, men en skal vel ikke ha stor fantasi for å skjønne det primitive. Tenk bare på det hygieniske. Ungene som var med over fra Norge, klarte seg selv, så det var trolig kun de to yngste som var i nærheten. Sønnen Ole dro tidlig ut fra Selbu, blant annet på Lofotfiske. Men han og hans kone og barnet Betsy, ble også med til Amerika. Da mannen til Beret, John, døde i 1885, fortsatte Beret å bli boende i jordhytta helt til sin egen død 7. juli 1903. Hun døde 93 år gammel og ble gravlagt ved Borgund kirke. Hun bodde altså i jordhytta de 31 siste årene av sitt liv. For de fleste var nok ei jordhytte på den tiden startet på livet på prærien, og ikke slutten. Berets sodhouse sto helt frem til 1940.

Stedet jordhytta sto på eies i dag av Linda Boraas, enke etter Leslie Boraas som døde for noen få år siden. Tippoldeforeldrene til Leslie var Ane Jensdatter Rømo (1822-1901), fra Rømo vestre og Haagen Olsen Boraas (1814-1863) fra Boraas vestre i Hegra. Da Haagen døde, fortsatte Ane å drive gården (bygset) i tre år. Deretter utvandret hun med sine barn og to brødre og deres familier den 5. mai 1866 på skipet Neptunus fra Trondheim, ett år før Beret Hagebak utvandret med samme skipet. Etter en etappeutvandring kom Ane's familie til nøyaktig samme stedet øst av Madison i 1871, igjen ett år tidligere enn vår Beret fra Selbu.

16. september 2017. Tippoldebarn av Beret: Carol Hagebak Olson (91) viser hvor jordhytta sto

1. oktober 2017. Dagens eier av stedet: Linda Boraas

Sommeren 1873 kom det billioner av grashoppere (locusts) inn over Minnesota, men de nådde ikke farmen til Beret og John. Men i 1876 og 1877 slapp de ikke unna, og led store tap. Forholdet til indianerne var heller ikke godt. Beret var i og for seg ikke redd for dem, men hun skjønte ikke kulturforskjellen naturligvis. Hun kunne ikke forstå at de bare kom og tok seg til rette. Beret som satt der oppe på en liten haug, kunne se flere miles i alle retninger. Da hun så at indianerne kom, gjemte hun sine verdisaker i et stort utgravd hull under senga, med et stykke teppe over.

Sønn av Beret, Ole Hagebak og hans familie

Sønnen Ole og hans familie slo seg ned ikke langt fra foreldrene. Han ble en foregangsmann i området, og startet blant annet Borgund menighet, hvor han i alle år var klokker. Som tidligere sjømann og fisker, var Ole den eneste som våget å klatre opp på kirketaket, og en tradisjonsfortelling tilsier at Ole sto på hodet der oppe i en alder av 75 år.

Stedet til Beret og John lå sentralt til, mest som et lite veikryss, og ble etter hvert et naturlig stoppested, et hvilested, som en forløper til skysstasjonene. Her kunne farende folk få hvile, spise og drikke, som første stoppested ca. ei norsk mil etter å ha forlatt Madison. Stedet utviklet seg til et lite møtested for farmerne i distriktet. Postkontoret i Madison utnevnte Beret til poståpner for området. Når posten ble levert, heiste hun et stort hvitt flagg som en kunne se fra flere miles unna. Dette betød at hun hadde post til de omkringliggende farmer.

Tippoldebarn av Beret: Beaumont Roger «Ace» Hagebak

Tippoldebarn av Beret: Carol Hagebak Olson og Floie Marie Vane

Beret ble vel aktet i nabolaget fordi hun så til de syke i området. Hun fikk rykte på seg for å gjøre folk friske igjen, og ble vel sett på som en lokal dokter, kanskje datidens «heksedoktor». For øvrig røykte Beret pipe. Det holdt sykdommene unna, hevdet hun. Hun var et strålende godt menneske, ble det sagt, alltid villig til å hjelpe andre. Ved siden av de daglige sysler på farmen, praktiserte John som garver, og laget robuste bukser sammensatt av skinnlapper, såkalte “Leather Breeches”. Da John døde ble det selvsagt enda mer slitsomt for Beret, men hun var utrolig sterk på alle vis. Det er kanskje noe forunderlig at hun ble boende i jordhytta også etter at John gikk bort i 1885. Hvorfor flyttet hun ikke til sine barn eller inn til Madison? Hun ble da som alle andre, eldre. Men dette til tross synes hun å bibeholde sin store kraft og store mot. Trolig følte hun at det var hennes plikt å være et bindeledd der ute i et veikryss.

Før vi nærmer oss avslutningen på dette kapitlet, skal nevnes et brev Peder G. Balstad (1865-1939) skrev i Amerika hjem til sin slekt i Selbu den 29. mai 1887. John Balstad i Fosston er tippoldebarn av firmenning til Peder G. Balstad. Se *Stjørdalens krønike*, bind 16, side 61.

Sverre Balstad er grandnevø til Peder G. Balstad. Og Nils Flønes er oldebarn av firmenning til denne Peder G. Balstad. I brevet forteller Peder G. Balstad at Nils Johnson Hagebakken (1860-1887) ble drept for fem uker siden av Elias Nilssen Aunet, f. 1858. De hadde vært på dans og hadde blitt uvenner. Det ble slåsskamp og Elias brukte en kniv som han stakk Nils med i hodet slik at Nils døde. Disse to hadde vært kamerater siden Nils kom til Amerika, og var i slekt, og derav også i slekt med Hagebak'ene i kapitlet her. Og det slutter i og for seg ikke med dette. Denne Peder G. Balstad nevner også i brevet at Kristen Hagebakken drakk seg i hjel for noen dager siden i hans datters bryllup. Så det gikk hardt for seg i familien Hagebak den uken i det herrens år 1887. Det skal tilføyes, for å få noen relasjoner på plass, at f. eks Ace Hagebak er barnebarn av firmenning til Peder G. Balstad og barnebarn av tremenning til Elias Nilssen Aunet. Da dette går i trykken, lurar jeg fortsatt på hvorfor denne Nils Jonson Hagebakken tok nettopp navnet Hagebakken. (Se *Selbuboka*, bind 4, side 346). Tvillingene i Flom (The Swensons) har vært behjelpelig med research, og tittelen er hentet fra journalist Curt Brown som brukte benevnelsen første gang.

I dag har Beret et stort antall etterkommere spredt utover hele Amerika. Og i Selbu og Trøndelag er det mange slektninger. (Se blant annet samlebildet til slutt). En de nærmeste, og som har hatt en del kontakt med Hagebak'ene i Amerika, er Nils Flønes, f. 1938, som er tippoldebarn av søsken til Beret, derav femmenning til Ace Hagebak som Nils var guide for tilbake i 1990 da noen fra Hagebak i Amerika besøkte Selbu. John Haldorson (mann til Beret) har også slektninger i Selbu i dag, blant annet Nils Petter Guldseth (f.1947) på Andersgarden i Vikvarvet. Han er tippippoldebarn av søskenbarn av John. Eller sagt på en annen måte: Bestefar til John er 4xtippoldefar til Nils Petter. Og siden dette dreier seg om utvandring bør en nevne at både John og Nils Petter omtalt her er nære slektninger av en meget kjent person i Selbu hva gjelder nettopp «utvandringen», nemlig Haldor Gullseth, f. 1835, også fra Andersgarden. Han sto bak den største masseutvandring fra Selbu på en gang, nemlig ca. 200 personer.

Kilder: Nils Flønes, Jonsvatnet og tvillingene Swenson i Flom, Minnesota

Bildet av Beret sittende på steinen foran jordhytta er et storslått bilde, et sterkt bilde – et symbol på det slit og det

liv de levde som førstegenerasjon ute på prærien. Kanskje satt hun der og så hjemover mot Selbu? Hun sluttet nok aldri å lengte tilbake. Oppe på taket ser vi ei veltet jerngryte. En katt med avfrossede ører vokter inngangsdøra, og Beret har et hodetørkle på for å beskytte ørene. Og da er vi tilbake til hennes evner til å høre, lytte til vinden som kom med sine meldinger. Beret hadde nemlig ganske så store ører, et kjennetegn i slekta må en vel kunne si. Hennes tippoldebarn Beaumont Roger «Ace» Hagebak skulle i et bryllup forklare de yngre i slekta hvorfor klanen hadde store ører. Han valgte da humoristisk å bruke Darwins «survival of the fittest», ved å fortelle at Hagebak'ene i Selbu var store, høye, kraftige mennesker, som krevde en del mat, noe som ikke alltid fantes. Hagebak'ene med små ører hørte ikke matklokka ringe, med den følgen at de døde ut, mens de med store ører overlevde.

Låner bilde av Robert Dove fra Find a Grave, da denne gravsteinen var ganske uleselig da jeg besøkte graven i september 2017

Annabelle Hagebak i Selbu kirke, 187 år etter at hennes 3 x tippoldemor giftet seg der

Slektstreff av The Minnesota Woman i Selbu, lørdag 9. juni 2018

Bak f.v: Harald Voldseth, Oddmund Voldseth, Per Aunehaugen, Nils Flønes og Gustav Bjarne Fossum (sistnevnte bor på fødestedet til Beret Hagebak)

Midten f.v: Astrid Voldseth (inngift), Margit Simonsen, Toril Sandvik, Elin Sandvik Storhaug, Nelly Evjen og Aina Flønes (inngift)

Foran f.v: Mari Jarstein, Inger Sandvik Jarstein, Annabelle Hagebak, Haakon Hagebak (kom over fra Amerika) og Guri Fuglem (kilde/medhjelper)